

RECENZJA
rozprawy doktorskiej mgr inż. Bogusława Rogowskiego

na temat: Model doskonalenia systemu normalizacji w aspekcie bezpieczeństwa państwa

Działalność normalizacyjna to proces dążenia do stanu uporządkowanego, racjonalnie określonego, w miejsce nieuporządkowanej różnorodności. Normalizacja jest zatem swego rodzaju sztuką łączenia wielości rozwiązań dostarczanych przez współczesną naukę. W nauce normalizacja dotyczy podstaw nauk technicznych i ekonomicznych, a także wielu innych dyscyplin naukowych. To właśnie uniwersalność normalizacji oraz to, że ciągle towarzyszy człowiekowi, nieustannie przeobrażając się wraz z rozwojem cywilizacji, powoduje, że rośnie zainteresowanie tym obszarem działalności.

Chociaż normalizacja kojarzyć się może z koniecznością stosowania precyzji języka i działania, stabilnością zasad oraz swoistą hermetycznością z uwagi na specyfikę funkcjonowania, to tak jak zauważył Autor recenzowanej dysertacji, zawsze jest otwarta na ofertę wszystkich zainteresowanych dążeniem do osiągnięcia ładu gospodarczego i społecznego oraz przewidywalności postępowania.

Normalizacja to wymiar wielu poziomów stosowania sprawdzonych w praktyce rozwiązań, przekształconych w uporządkowane reguły wymagań, metod badań czy terminologii o przyjętej i jednakowo zrozumiałej w społeczności międzynarodowej nazwie, dotyczącej opracowywania oraz wdrażania wspólnych norm lub standardów w zakresie poprawy zdolności do współdziałania.

Aktualnie obowiązujący system normalizacji w Polsce został ostatecznie ukształtowany przez zapisy dokumentów prawnych oraz normatywnych, również w zakresie obronności i bezpieczeństwa państwa. W związku z tym, że normalizacja z zakresu obronności i bezpieczeństwa wykracza swoim zasięgiem poza powszechnie rozumiane jej znaczenie i wyrażane opinie, iż związana jest z Resortem Obrony Narodowej (RON), Autor podjął badania mające na celu weryfikację obecnego modelu jej funkcjonowania oraz wypracowanie możliwych kierunków doskonalenia. Stało się to celem dysertacji poczynwszy od próby identyfikacji poprzez ocenę procesów systemu normalizacji, do określenia aspektów ich efektywności i skuteczności w szerszym kontekście postrzegania normalizacji, jakim jest bezpieczeństwo państwa.

Jak twierdzi Autor, system normalizacji w RON chociaż przechodzi kolejne etapy ewolucji od ponad 20 lat, powinien nadal podlegać dalszemu modelowaniu, aby sprostał pojawiającym się nowym formom zagrożeń bezpieczeństwa i w sposób wyprzedzający do ich następstw, skutecznie je ograniczać lub eliminować.

Zauważone przez Autora niedomagania systemu, także w obszarach wykraczających poza odpowiedzialność Ministra Obrony Narodowej, stanowiły źródło badań mających na celu zidentyfikowanie zasadniczych przyczyn słabości systemu oraz podjęcie próby wypracowania działań naprawczych u podstaw których legły przeprowadzone analizy, oceny eksperckie i rozważania naukowe, a także doświadczenia własne Autora. Podjęcie tak trudnego i złożonego zadania naukowego w konsekwencji zakończyło się opracowaniem koncepcji założeń budowy modelu doskonalenia systemu normalizacji w RON z uwzględnieniem aspektu bezpieczeństwa państwa.

I. Ocena metodyczna

Przedstawiona w rozprawie problematyka badawcza posiada charakter problemowo-teoretyczny, umiejscowiona jest w naukach o bezpieczeństwie, na co wskazuje zastosowana metodyka badań i sposób jej przeprowadzenia, w tym interpretacja uzyskanych wyników. Autor dobrze odczytał zarówno uwarunkowania jak i potrzeby w zakresie modelowego doskonalenia systemu normalizacji, co skutkowało dokonaniem oceny oraz wydobyciem wniosków, wysunięciem sugestii co do perspektywicznego kształtu badanego problemu. Oznacza to, że rozprawa może być wykorzystana w praktyce i należy zaliczyć ją do grupy prac badawczo-stosowanych.

W rozdziale pierwszym dysertacji zawarte zostały założenia metodyczne. Jako cel badań wyznaczono *sformułowanie założeń do opracowania i propozycja efektywnego modelu doskonalenia normalizacji w resorcie obrony narodowej*. Tak sformułowany cel można przyjąć i uznać za właściwy.

Wytyczony kierunek badań wsparty przeprowadzoną kwerendą literatury oraz ponad 20 letnim doświadczeniem Autora związanym z okresem pracy zawodowej w strukturach normalizacji Ministerstwa Obrony Narodowej (MON), czynne uczestnictwo w organach kolegialnych Polskiego Komitetu Normalizacyjnego (PKN), Komitetach Technicznych (KT) czy Radzie Normalizacyjnej (RN) przy Polskim Komitecie Normalizacyjnym, a także osobiste zainteresowania pozwoliły na zdobycie doświadczenia zawodowego w obszarze normalizacji realizowanej na poziomie krajowym, europejskim i międzynarodowym. Dało to możliwość Autorowi wypracowania szerszego spojrzenia na problemy normalizacji i jej

znaczenia dla obronności i bezpieczeństwa państwa, ale jednocześnie stało się podstawą określenia sytuacji problemowej zdefiniowanej w postaci ogólnego problemu badawczego, problemów szczegółowych oraz nakreślonej hipotezy roboczej.

Realizacja założonego celu dysertacji oraz weryfikacja przyjętej hipotezy roboczej zdeterminowały metodykę prowadzonych badań do przeprowadzenia kwerendy piśmiennictwa krajowego i zagranicznego rozpatrywanej problematyki, zastosowania metody obserwacji uczestniczącej, analizy dokumentacji, opracowania narzędzi badawczych w postaci kwestionariusza ankiety oraz kwestionariusza wywiadu eksperckiego.

Oceniam, że Autor zastosował odpowiednie do badanych problemów metody badawcze, poprawnie prowadził analizy i oceny procesów zachodzących w normalizacji z zastosowaniem ujęcia systemowego oraz formułował wnioski, świadczące o umiejętności posługiwania się metodą syntezy. Interesujące wyniki uzyskano w badaniach empirycznych poprzez zastosowanie metody sondażu diagnostycznego w celu uzyskania informacji o badanych faktach, zjawiskach i elementach. Opracowane wyniki badań na podstawie sądów i opinii respondentów zawarte w ankietach oraz ekspertów w wywiadach eksperckich posłużyły do poznania określonych poglądów i doświadczeń na temat skuteczności systemu normalizacji w aspekcie bezpieczeństwa państwa.

Za poprawny uważam układ recenzowanej dysertacji. Jej struktura jest przejrzysta, a przeprowadzone wywody stanowią logicznie powiązaną całość. Dysertacja obejmuje 692 strony tekstu umieszczonego w pięciu rozdziałach poprzedzonych wstępem i zwieńczonych zakończeniem. Treści merytoryczne pracy uzupełniają 103 wykresy, 27 tabel oraz 30 załączników stanowiące materiał normatywno-kalkulacyjny dysertacji, dokumentujący przebieg procesu badawczego oraz będące swego rodzaju kompendium wiedzy źródłowej. Między poszczególnymi rozdziałami pracy zachowane są stosowne proporcje, a treści tam zawarte zgodne z ich tytułami. Nagłówki poszczególnych podrozdziałów dają syntetyczny pogląd na rozważaną w nich tematykę, a ich nazwy reprezentują logiczne powiązania całości pracy. Ponadto pracę cechuje pragmatyzm naukowy, bowiem treści poszczególnych fragmentów są wzajemnie powiązane – następne wynikają z poprzednich, jako efekt nakreślonego sposobu przedstawiania poszczególnych kwestii i prezentacji uzyskanych wyników badań naukowych.

Analiza przedstawionego materiału badawczego wskazuje na stosunkowo dokładne określenie głębokości i zasięgu rozwiązywanego problemu. Umieszczenie w spisie bibliograficznym 147 wydawnictw zwartych, świadczy o rzetelnym podejściu do

rozpatrywanego problemu oraz chęci wszechstronnego, gruntownego i dogłębnego zapoznania się z poglądami różnych autorów na zagadnienia prezentowane w rozprawie.

Ważną rolę w podnoszeniu wartości przedstawionych wyników badawczych odgrywały osobiste doświadczenia Autora jako uczestnika procesu tworzenia, nowego system rozwiązań prawnych dotyczących normalizacji w RON, zasad postępowania z dokumentami standaryzacyjnymi, prowadzenia szkoleń oraz kursów na potrzeby NATO, MON i Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej (SZ RP), z możliwością ich rozszerzenia na sferę przemysłu obronnego czy oceny zdolności realizacji zadań standaryzacyjnych NATO w ramach działalności kontrolnej i rozliczeniowej.

Praca jest dobrze opracowana pod względem edytorskim i graficznym z pełnym zachowaniem jasności i jednoznaczności wyrażania myśli.

II. Ocena merytoryczna

A. Ogólna

Rozprawa doktorska Pana mgr inż. Bogusława Rogowskiego posiada wartość poznawczą i użytkową. Poznawczą – ponieważ proponuje rozwiązanie, w oparciu o metody naukowe, istotnego problemu związanego z poprawą funkcjonalności systemu normalizacji w aspekcie bezpieczeństwa państwa, w ujęciu kompleksowym. Użytkową – ponieważ zaproponowany w rozprawie do wdrożenia (w dwóch etapach) model doskonalenia systemu normalizacji, poddany praktycznej ocenie, może być wykorzystany w praktyce oraz dydaktyce.

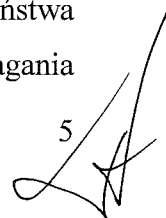
Reasumując, rozprawa doktorska stanowi wkład Autora w rozwój nauk o bezpieczeństwie oraz świadczy o właściwym przygotowaniu metodycznym i merytorycznym do samodzielnego rozwiązywania problemów tego obszaru.

B. Szczegółowa

Część merytoryczną pracy rozpoczyna rozdział drugi, poświęcony genezie oraz ewolucji normalizacji ze szczególnym wskazaniem jej współczesnego wymiaru, jako składowej postępu i rozwoju technologicznego. Autor zaakcentował specyfikę języka normalizacji, a w szczególności normalizacji z zakresu obronności i bezpieczeństwa państwa oraz jej miejsce w literaturze przedmiotu. Wykazał, że na przestrzeni całego okresu funkcjonowania i rozwoju, normalizacja była związana lub dotyczyła sfery obronności oraz ukształtowanego w późniejszym okresie bezpieczeństwa. Przyjęcie takiego sposobu przedstawienia problemu, jak zaznaczył Autor, wynikało z dość skromnej literatury

przedmiotu, która zawierała informacje w sposób wybiórczy oraz mało usystematyzowany. Stan ten był dodatkowym bodźcem do objęcia procesem badawczym również tego obszaru, zwłaszcza w odniesieniu do normalizacji z zakresu obronności i bezpieczeństwa. W tym celu Autor wykorzystał wnioski wynikające z przeprowadzonej analizy i oceny aktualnych możliwości systemu normalizacji na różnych poziomach funkcjonowania państwa, a także doświadczenia własne, które potwierdziły jego znaczenie oraz przydatność w budowaniu skutecznego systemu bezpieczeństwa. Równocześnie przeprowadzona analiza źródeł dała możliwość Autorowi poznania przebiegu, przyczyn i warunków działania badanego systemu normalizacji związanej z obronnością i bezpieczeństwem, natomiast podejście systemowe umożliwiło uporządkowanie zebranych danych, ich zinterpretowanie oraz zidentyfikowanie związków przyczynowo – skutkowych, zachodzących pomiędzy danymi uzyskanymi w trakcie badań.

Uzyskane wyniki badań w rozpatrywanych zakresach i obszarach stanowiły podstawę do porównań, uogólnień oraz formułowania wniosków częściowych. Natomiast przyjęty przez Autora, etapowy sposób postępowania pozwolił na identyfikację, analizę oraz ocenę podstawowych procesów zachodzących w systemie normalizacji związanej z obronnością i bezpieczeństwem. Ułatwił jednocześnie sformułowanie wniosków końcowych dotyczących poprawy stanu funkcjonowania aktualnie obowiązującego systemu normalizacji w RON z uwzględnieniem otoczenia zewnętrznego systemu, zwłaszcza w sferze bezpieczeństwa państwa. Jeszcze na etapie badań wstępnych, co jest słusznym założeniem, Autor odniósł się do znaczenia normalizacji w funkcjach wewnętrznych i zewnętrznych państwa realizowanych w przedmiocie budowania skutecznego systemu bezpieczeństwa wewnętrznego oraz zewnętrznego. Wykazał znaczenie normalizacji oraz norm niezbędnych do prawidłowego funkcjonowania obszarów i zadań realizowanych przez państwo w zakresie obronności i bezpieczeństwa, wskazując te obszary, które wymagają doskonalenia lub zreorganizowania. Natomiast przeprowadzone analizy i ceny tego obszaru pozwoliły Autorowi określić kierunki doskonalenia systemu normalizacji w odniesieniu do funkcjonowania państwa oraz społeczeństwa. Istotnym elementem tego etapu, uważam był właściwy dobór próby badawczej, przyjęty przez Autora, tak istotny w przeprowadzeniu badań empirycznych, techniką wywiadu eksperckiego oraz techniką ankietowania, a także dokonanie oceny uzyskanych wyników badań. Niewątpliwie istotnym osiągnięciem Autora w wyniku przeprowadzonych badań było zidentyfikowanie szeregu niedomagań w zakresie normalizacji obiektów infrastruktury krytycznej oraz obszarów istotnych dla zapewnienia bezpieczeństwa powszechnego i ochrony ludności oraz jej mienia. Wykazane w tym zakresie niedomagania

dotyczyły sfery dokumentacyjnej oraz rozwiązań prawnych i normatywnych lub też braku struktur odpowiedzialnych za realizację ustawowych obowiązków związanych z normalizacją w sferze bezpieczeństwa. Przeprowadzona analiza pokazała zbyt słabą pozycję krajowego organizatora systemu normalizacji, niedomagania krajowego systemu w opracowywaniu dokumentów strategicznych, zwłaszcza ich spójności z europejskimi strategiami w zakresie bezpieczeństwa oraz strategicznymi kierunkami normalizacji przyjętymi w Polsce.

Istotnym, przedostatnim etapem badań była ocena ekspercka aktualnego stanu normalizacji w aspekcie bezpieczeństwa przedstawiona w formie pytań problemowych kierowanych do ekspertów. Pytania te, zostały zgrupowane w czterech zagadnieniach problemowych, odpowiadających sformułowanym w dysertacji problemom szczegółowym, co stanowiło dobre źródło założeń do budowy modelu systemu normalizacji w RON. Sformułowane konkluzje oraz kierunki dalszych prac wraz z pozostałymi wynikami badań, ocen, analiz i wniosków stały się zbiorem determinant, koniecznych do uwzględnienia w modelowaniu systemu normalizacji w RON, jako zbiór założeń prawnych, organizacyjnych, strukturalnych, proceduralnych oraz merytorycznych do etapu modelowania. W konsekwencji Autor zaproponował strukturę modelu doskonalenia systemu normalizacji w RON wraz z elementami opisowymi proponowanych zmian, a także ich uzasadnieniem.

Zgodnie z przyjętymi założeniami metodycznymi, ostatnim etapem była przeprowadzona ocena porównawcza aktualnego oraz proponowanego modelu systemu normalizacji w RON. Przeprowadzona ocena potwierdziła zasadność dokonania zmian w istniejącym modelu systemu normalizacji w RON z uwagi na konieczność skuteczniejszej i efektywniejszej realizacji zadań w ujęciu potrzeb SZ RP oraz zobowiązań wobec NATO. Znalazło to swoje odzwierciedlenie zarówno w badaniach ankietowych, jak również wywiadach eksperckich przeprowadzonych z uznanymi autorytetami w dziedzinie normalizacji związanej z obronnością i bezpieczeństwem.

Uzyskane wyniki badań wsparte wieloletnią obserwacją uczestniczącą Autora zachodzących procesów normalizacyjnych, podczas wykonywania obowiązków służbowych, wydają się być wiarygodne, a zarazem weryfikowalne. Zastosowane do analizy oraz oceny procesów zachodzących w normalizacji metody badawcze oceniam za wystarczające i skuteczne. Zrealizowany, zgodnie z założeniami, proces badawczy, a także udzielone w treści poszczególnych rozdziałów odpowiedzi na szczegółowe pytania wynikające z określonego problemu badawczego, pozwoliły na pozytywne zweryfikowanie przyjętej w dysertacji hipotezy roboczej.

Wyniki badań, zostały przedstawione i zilustrowane w postaci wykresów struktury odpowiedzi na poszczególne pytania, dając interesujący pogląd oraz identyfikację i ocenę tego aspektu. Taka koncepcja bardzo wzbogaciła proces badawczy, ale przed wszystkim pozwoliła na zwiększenie dokładności prezentowanych wyników badań. Wskazują one na możliwość poprawienia skuteczności i efektywności realizacji procesów normalizacyjnych, na wysokim jakościowo poziomie, możliwym do osiągnięcia w danych warunkach. Ponadto przedstawione cele naukowe recenzowanej dysertacji uzupełniają nauki o bezpieczeństwie o istotne propozycje rozwiązań systemowych w zakresie opracowania udoskonalonego modelu systemu normalizacji w RON.

Nie mniej jednak pewne określenia, spostrzeżenia oraz zaprezentowane wnioski wypracowane w toku przeprowadzonych badań budzą zastrzeżenia co do sposobu podejścia do rozwiązania założonego problemu badawczego. Dlatego, też podczas obrony pracy doktorskiej proszę o wyjaśnienie przedstawionych poniżej wątpliwości.

1. Efektywność oraz skuteczność realizacji procesów normalizacyjnych ma istotny wpływ na osiąganie założonych poziomów normalizacji (lub standaryzacji). Ma to decydujący wpływ na osiąganie interoperacyjności systemów, a także doskonalenie zdolności do współdziałania. Autor operuje tymi określeniami, ale nie wyjaśnia relacji tych pojęć. Proszę o przedstawienie tych relacji w kontekście propozycji opracowania udoskonalonego modelu systemu normalizacji w resorcie obrony narodowej.
2. Jako najważniejsze zagrożenia dla stabilizacji bezpieczeństwa państwa uznaje się zagrożenia o podłożu religijnym, na tle rasowym, a także zagrożenia asymetryczne, jak zorganizowana przestępczość oraz terroryzm. Autor dostrzega konieczność łączenia wysiłków we wszystkich obszarach istotnych dla bezpieczeństwa państwa na rzecz przeciwdziałania zagrożeniom, także w zakresie normalizacji związanej z obronnością państwa. Proszę precyzyjnie wyjaśnić na czym ten wysiłek i ta łączność miałyby polegać w odniesieniu do systemu normalizacji w aspekcie bezpieczeństwa państwa?
3. Tytuł dysertacji brzmi „Model doskonalenia systemu normalizacji w aspekcie bezpieczeństwa państwa”. Autor zakłada, że niniejsza rozprawa ma charakter prognostyczny i wymiar propozycji rozwiązań ponadczasowych, ukierunkowanych na wypracowanie takich rozwiązań modelowych, które zapewnią sprawne i efektywne funkcjonowanie systemu normalizacji w przyszłości. Dotyczy to analizy i oceny funkcjonowania istniejącego modelu systemu normalizacji oraz opracowanie rozwiązania modelowego doskonalenia systemu normalizacji, w aspekcie **bezpieczeństwa państwa**

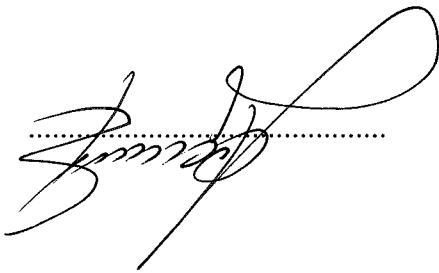
z uwzględnieniem bieżących i przyszłych wyzwań stojących przed normalizacją. Natomiast w zakończeniu dysertacji przedstawione zostały wnioski końcowe do jakich Autor doszedł w wyniku prowadzonych rozważań, mających na celu usprawnienie modelu funkcjonowania normalizacji w **RON**, zwłaszcza procesów w nim zachodzących. Mimo że Autor w części metodycznej dysertacji (uzasadnienie wyboru tematu) wyjaśnia przyjęty zakres podmiotowości prowadzonych badań to jednak nie zmienia to faktu, że tytuł dysertacji nie koresponduje w pełni z jej treścią i tym czego powinien po nim spodziewać się potencjalny czytelnik tej lektury. Dlatego też, w nawiązaniu do powyższego wyводу, proszę przedstawić aktualny model systemu bezpieczeństwa państwa, określić miejsce w tym systemie **RON**, a szczególnie **SZ RP** oraz uzasadnić stwierdzenie, Cyt. „poprawa skuteczności funkcjonowania normalizacji w **RON** pozytywnie wpłynie na poprawę stanu systemu bezpieczeństwa państwa, jako całości” (s. 511).

4. Pewną konsekwencją przyjętych założeń metodycznych, wynikających z wątpliwości co do ograniczenia obszaru badań w kontekście tytułu dysertacji, zdaniem recenzenta, wyznaczony cel badań jest zbyt wąski i przez to również nie w pełni korespondujący. Cel ten został podzielony na cel poznawczy - bardzo ogólny - dotyczący funkcjonowania systemu normalizacji w aspekcie bezpieczeństwa państwa w ujęciu kompleksowym oraz cele teoretyczny i praktyczny ponownie zawężone do modelu doskonalenia systemu normalizacji w **RON**. Proszę o uzasadnienie przyjętej metodyki wypracowania celu badań?
5. Przyjęty problem badawczy powinien być odzwierciedleniem założeń określonych w celu badań i być z nim spójny. Przeprowadzona analiza założeń metodycznych tych dwóch bardzo istotnych elementów budzi pewne zastrzeżenia, gdyż zdaniem recenzenta, wspomniany już cel badań, związany jest z sformułowaniem założeń do opracowania efektywnego **modelu doskonalenia normalizacji w RON**, natomiast ogólny problem badawczy dotyczy zmian, których należy dokonać w **systemie normalizacji**, aby poprawić efektywność oraz skuteczność jego funkcjonowania w aspekcie **bezpieczeństwa państwa**. Oczywiście konsekwencją tak określonego ogólnego problemu badawczego, ze względu na jego złożoność, są sformułowane w postaci pytań problemy szczegółowe, które jak najbardziej, przy takim założeniu, ukierunkowują proces badawczy, jednak czy w pełni dają możliwość osiągnięcia celu badań?
6. Czy przyjęte, wszystkie problemy szczegółowe, uważa Autor za istotne i niezbędne w procesie prowadzonych badań w kontekście przyjętego celu badań ?

Wniosek końcowy

Przedłożona do oceny w ramach przewodu doktorskiego rozprawa Pana mgr. inż. Bogusława Rogowskiego stanowi samodzielnie rozwiązanie problemu badawczego o dużej wartości merytorycznej i metodycznej.

Praca spełnia wymogi rozprawy doktorskiej ustalone w ustawie o tytule i stopniach naukowych z dnia 14.03.2003 roku (DZ.U.nr.03.65.595). W związku z powyższym stawiam wniosek o przyjęcie pracy przez radę Wydziału Cybernetyki Wojskowej Akademii Technicznej jako rozprawy doktorskiej i dopuszczenia Autora do publicznej dyskusji nad jej treściami.

A handwritten signature in black ink, written over a horizontal dotted line. The signature is stylized and appears to be 'Bogusław Rogowski'.